

CENTRAL EURASIAN JOURNAL

DEPARTMENT OF CENTRAL EURASIAN STUDIES - INDIANA UNIVERSITY

SUMMER 2005

Welcome to the first summer issue of *the Central Eurasian Journal*, written and edited by the students in the Department of Central Eurasian Studies at Indiana University, Bloomington. This newsletter is dedicated to target-language communication among students who study the languages taught on a regular basis in our department during the summer language workshop: Azeri, Hungarian, Kazakh, Tajik, Turkmen, Uyghur, and Uzbek.

In the journal, students from various levels of the above-mentioned languages wrote short pieces in various genres in the languages they are studying. Instructors gave encouragement and guidance, but reviewed each piece for content only. Thus, this newsletter is an authentic representation of the language ability of its contributors. We

make no claim that minor imperfections in grammar, spelling, or syntax do not exist. We believe that *communication* is the essence of language learning and use, and in this aspect each contribution is deserving of praise.

We would like to thank all the students and instructors of the introductory, intermediate and advanced summer language courses who assisted in reviewing and collecting the contributions. The student contributors ought to be proud of their work shown in this issue.

We owe special thanks to Dr. William Fierman, Director and Dr. Edward Lazzerini, Acting Director of the Inner Asian and Uralic National Resource Center as well as the IAUNRC for providing the funding that made the first summer Journal possible.

We would like to wish all our readers and workshop participants a relaxing summer.

Beatrix Burghardt,
Language Program Coordinator
bburghar@indiana.edu

Paul Rodrigues, Editor
Turkmen I
prodrig@indiana.edu

Language	Page
Azeri	2
Hungarian	3
Kazakh	4
Tajik	5
Turkmen	6
Uyghur	7
Uzbek	8

Azərbaycan Dili

Məqalələr

İpək Yolu Bayramı

Birinci Sınıf

Müəllim: Shahyar Daneshgar

Müəllif: Andrew Royal

Salam əziz oxucular! Mənim ingilis dilində adım Əndru Royal, azərbaycanca adım Məcnun bəydir. Mən birinci il azərbaycan dili dərindən öyrənirəm. Məncə, azərbaycan dil və mədəniyyət haqqında öyrənmək çox maraqlıdır. İndi, yay tətilatımın ən yaxşı hadisəsi barədə təsvir etmək istəyirəm.

Keçən həftə sonu İpək Yolu Bayramı oldu. Başqa İpək Yolunda olan ölkələrdən çox musiqiçilər mahnılar oxudular, musiqi alətləri çaldılar. Sınıfımın müəllimi hətta mahnı oxudu. Hammısı lap yaxşı idi, lakin bizim

qonaq musiqiçimiz ən yaxşısı idi. Onun adı İmamyar Hasanovdur. Bu usta, kamança çalar. İmamyar bəy çox əsər çaldı. Məncə, ən gözəl çaldığı əsərin adı Bayat-i Şiraz idi. On iki dəqiqədən ən az onu uzatdı. Əsərin bütün zamanında, hər dinləyici çox yaxın diqqət etdi. Hətta, kiçik uşaqlar səssiz idilər! İmamyar bəy tez-tez kamança çalanda şimşək kimi görünürdü. Amma kamançanın səsi ildırımından daha çox ahəngdar idi.

Azərbaycanın İqtisadiyyatı

İkinci Sınıf

Müəllimə: Zəmfira Zeynalova

Müəllif: Mathew Lewis

Bu gün Azərbaycanın iqtisadiyyatı çoxcəhətdir. XX əsrin əvvəlində Azərbaycanın iqtisadi məhsulunun 80%-i neft sənayesi təmsil etmişdi. Sovet dövründən sonra Azərbaycanın iqtisadiyyatı yenidən bərpa edilmişdi. Bu gün Azərbaycanın iqtisadiyyatını əsasən iki sahələr təmsil edir: kənd təsərrüfatı və sənaye.

Kənd təsərrüfatı sahəsində Azərbaycanlılar bostançılıq, malçılıq, heyvandarlıq, tərəvəzçilik, meyvəçilik, arıçılıq, bitkiçilik, qoyunçuluq, pambıqçılıq, qozçuluq, quşçuluq, baramaçılıq və sairə sənayelər ilə məşğuldular. 1996-cı ildə özəlləşdirmə prosesi başlandı və dövlətə məxsus maşın və avadanlıqlar özəl fermerlər arasında bölüşdürülmüşdü. Azərbaycanın fermerləri qarğıdalı, lobyə, arpa, çovdar, qoz, buğda, müxtəlif tərəvəzlər, müxtəlif meyvələr və sairə becərirlər. Azərbaycanın qarpızlarını ələlxüsus dadlıdır.

Mən onların qarpızları yüksək çox məsləhət görürəm.

Azərbaycanın sənaye sahəsi həmçinin vacibdir. Siz artıq Azərbaycanın neft sənayesi haqqında bilirsiniz. 1990-cu illərin ortasında, Azərbaycanın neft sənayesi xarici sərmayə ilə bərpa edilmişdi. Bu il yeni neft boru kəməri "BTC" açıldı. Azərbaycanın başqa sənayeləri metallurjiya, kimya və neft kimyası, maşınqayırma, cihazqayırma, dəzgahqayırma, elektron, yeyinti, avtomobil sənayesi və sairə daxil edilir.

Amma Azərbaycan iqtisadiyyatında problemlər var. İndi maaşlar aşağıdır və işsizlər yüksəkdir. Sağlamlıq, maarif, elm və araşdırma sahələri inkişaf etməli və tamamilə maliyyələşdirməlidirlər. Hökuməti neft gəliri bərabər paylanmalıdır.

Magyar Hírek

Tara Lotstein

Szervusz!

Én diák vagyok. Egyetemen indiai nyáron. Nyáron én magyarul tanulok.

Én Kaliforniában élek, hanem én Wisconsinban tanulok. Wisconsinban én politika és orosz tanulok.

Én angolul, spanyolul és orosz beszélek. Én franciául és németül egy kicsit beszélek. Mikor én nem egyetemen vagyok, én szeretek olvasni, utazni és hallgatni rádiót. Én hallgatni szeretek rockzene, popzene és diszkó filmeket. Én szeretek külföldi filmek, fagyit és fiúk. Fiú étteremben szeretek. Ő nagyon jóképű. Ő orosz tanul egyetemen Dzordziában.

*(Introductory Hungarian,
Intensive Summer Program)*

Ben Thorne

Vágyálom: Apokalipszis

Őszel a sok ösünk ismét kel fel,
és sétálnak a földök, észak és dél.
Egy talány, talán, de egy írva próféciában:
mikor egy rabló robban, es szegény ember lesz király;
víz lesz por, és köd vérrel cseppe.

Paradicsom nyög.

Félők, mi kérünk, „Mit tudunk csinálni?”
A hullák mondanak semmi nem
ez a nulla-óra, egy csak motyog:
„Túl lassú, túl lassú,
túl késő, túl késő,
írland és angol, török és görög,
soha nem tanul, soha nem megért. . .”

Ó, a szívem kalitkában van,
a világ ropogni akar: meddig, nem tudom.

*(Introductory Hungarian,
Intensive Summer Program)*

Қазақ Студенттерінен Мәтіндер

“Ит өлген жер” деген әзіл Jonathan North Washington — Kazakh II

In Kazakh, the expression “ит өлген жер,” meaning “far away,” translates literally as “the place where the dog died.” This text plays on the dual interpretation of the expression.

Орыстар бірінші рет Орта Азияға келгенде, қазақтар олардан: “Сіздер ит өлген жерден келдіңіздер ме?” деп сұраған. Орыстар “біздің Ресейдегі иттеріміз тірі ғой!” деп айқайлап жіберді. “Бәсе” деп Қазақтар жауап беріп, “бірақ сіздер алыстан келдіңіздер, дұрыс па?” деп сұраған. “Дұрыс, ол бірақ біздің иттеріміз өлді деген сөз емес,” деп жауап берген. “Ақымақ орыстар,” деп ойлаған қазақтар.

“Арманым” Andrew Shimunek — Kazakh II

The following text, an exercise in subjunctive, is a dream about what would happen “If I had wings...”

Менің қанатым болса өте жақсы болар еді. Менің барғым келген жер қайда – сол жерге ұшып баруға болар еді. Мүмкін бір күні мен өте алыс ұшар едім. Мұхиттан өтіп Гренландияға барар едім. Сол жерде Гренландияның Эскимо тілін үйреніп, еркін сөйлей бастар едім. Сондықтан далаға шығып Эскимолармен балық аулар едім және олармен бірге итпен аң аулар едім. Шіркін, осылай болса, мен олардың өте қызық әдемі тілін жақсы біліп, жақсы зерттер едім. Және менің қанатым болса мен ақшасыз дүниеміздің көп жеріне барар едім. Мен көп тілдерде еркін сөйлеп үйренер едім. Және дүниеміздің әр жерін, әр түрлі халықтарын жақсы білер едім.

Кӯсиаҷазон тоҷикӣ

Leslee Michelsen Introductory Tajik

Аминҷо

Дар Пенсилваниаи майда одамон ҳале аҷонб ҳастанд. Онҳо "амин, мениаманд ва зиндагии онҳо муосир нест. Амбоси онҳо ситҳ ва дароз аст. Онҳо мошин надоранд, зеро дар динишон мошин бад аст. Онҳо барфро намехӯранд. Дар он ҷо мактабҳои худона ҳастанд. Барон баллазон аминҷо хоксору бовиҷдон будан аз ҳама муҳим аст. Барон ҳамаи аминҷо дар шаср кор намекунад. Одатан онҳо дуфтаи ва ё деҳқонӣ мекунад. Агар як аминҷо кор дигар кардан хоҳад, вай бояд аз деҳа равад. Омлазон аминҷо аксаран бузуранд. Ҳар як омла қариб шаш ё ҳафт балла дорад. Амбоси, омлаҳо ба ҳамдигар наздиканд, зеро, махсусан дар ин ҷамоат, як омла як дунӣ аст.

Currán Hughes Introductory Tajik

Нодир ва санҷоб

Як сол пеш Нодир ҳар рӯз ба бозор ме рафт. Дар бозор ӯ ҳамеша ду тафтиз, як кӯло сав ва ӯштин гов мекард. Нодир ҳале ҳуҷ савдо мекард, вунки ӯ савдо карданро дӯст медошт. Вале як рӯз, вақте ки ӯ дар бозор буд, ине шуд. Вақте ки Нодир бо фузӯшанда баъз карда истода буд, ӯ санҷобро дид. Нодир ӯштин санҷобро ҳале дӯст медошт. Барон ин ӯ ин санҷобро тирфитан мехост.

Ӯ аз фузӯшанда пурифт: "Ман аз кӯло автомат харам?",

Фузӯшанда ба Нодир ҷавоб дод: "Аз он хона, дар он ҷо.."

Нодир ба он хона рафт ва дар он ҷо ӯ бо фузӯшандаи дигар бозор кард, вале ӯ маъбур буд тез-тез бозор кунад, зеро дар бозор мелиса бисёр аст.

Ситас, баъди харидани автомат, ӯ санҷобро ёфт ва кушт. Ситас, ӯ бо ӯштин санҷоб оини ҳале бомаъза пушт ва онро хӯрд.

Mikael Thompson Introductory Tajik

Ғурбаҷон ман ва Насия

Ду сол пеш ман ғурбаи яқриамро тирфитам. Дар он вақт дӯстам Насия ҳамсонам буд. Як рӯз вай ба ман гуфт, ки ғурбаеро назирфитан мехоҳад. Дар ҳақиқат, вай аллакай ба маркази ҳайвоноти рафта ва ғурбаеро титиҷоб карда буд. Он ғурба дуроҷа буд ва бо тӯғи фах-фаҳаш тун паланги хокстафран ба назар менамуд. Лекин он тамоил хӯрда буд ва аз он сабаб Насия онро то рӯзи ғумзани дигар назирфитан натавоист. Вай аз ман пурифт, ки рӯзи ғумза ғурбаеро тирам, зеро вай кор мекард. Ситас, вай маъро ба маркази ҳайвоноти бурд, то бо ғурба шикос кунад. Баъди расиданиман вай хоҳиш кард, ки ба утқи, ки ҳайвоноти бемор монда шуда буданд, дароим. Ҳангоме ки ҳамширан шафқат утқи беморро барон зиратқунанданон тайёр мекард, мо дар утқи ғурба

сайрунашт кардем. Дар як нафас ғурбаи хокстафран бо ҳафран ба кӯғи қарас титиҷушон мо ро рад кард. Насия гуфт: "Оҳ, нитҳ кун. Он фикир карда истодааст, ки равшанфитри рус бошад..", Баъди ин, мо онро "Достоевский", нам мондем..

Chay Tidwell Introductory Tajik

Бобали

Бобали ҳале ғасур аст. Вай шаст сол пеш дар Олимпиаи ғани кардааст. Вай ба ман гуфт, ки ӯ аз сарбозони дуриман метарсанд. Вай гуфт, ки ғаниро дар хотири доштан намехӯрад. Агар мо дар боран ғани сӯхбат мекардем, ӯ камат мешуд. Ба фикирам, бобали дар ғани бисёр индро тун кардааст. Сарбозе, ки дар ғани намуфтааст, то оғри ҳаёт он хотираҷоро ба ёд оварда, ҳафа мешавад.

Muzinich Natalya Intermediate Tajik

Ҷашин Наврӯз

Анан азидам,

Чи ҳале ки Шуро медонед, ман ҳало дар Шотландияи зиндагии мекунам. Азбаски ман бисёр индро дар боран сунтаҷон тоҷикӣ мағлум кардан мехоҳам, пас аз ондан ғанинҷири нитҳон "Наврӯз",-у "Рамазон", бисёр одатҳои ағриро фаҳмидам. Масалан, Наврӯз яке аз нитҳон қадимӣ ва бузуртарин дар Осиён Мити аст. Ин ид барон халқҳои форсидадон ва аксари мардуми Шарт оиди соли нав аст, яне вақте ки шабу рӯз баробар мешаванд. Ин рӯз ба 24-уми моҳи марш рости меояд. Дар ин рӯз муҷсафодон нахустини тоши гандуҷро ба замин мекарданд ва фақат кити оид мевад. Наврӯзро "Иди деҳқон", мениаманд. Ба ман як сунтани некаш мағқул аст. Дар Наврӯз одамон бояд индро полоҷиро партоянд. Онҳо ҳамаи хонаҷоро шоа мекунад ва амбоси нав мекунад. Одамон на танҳо хона, балки дилҳои ҳуҷро иншо мекунад.

Zohra Ismail Intermediate Tajik

Тӯғи ағри

Тӯғи тоҷикон ҳале шавқовар аст. Тӯғи аз марсонҳои зинд иборат аст. Масалан, оини наҷор, ағриҷарфрон, тӯғи ва рӯғитион. Азбаски тӯғи як ҳодисаи дар ҳаёти тоҷикон муҳим аст, надару модар барон духтару писарашон тун ғамҷ мекунад ва амбосҳои наву зебо тайёр мекунад. Ба тӯғи бисёр меҳмонҷоро дават мекунад.

Соҳибони тӯғи ба оини наҷор сарояндагонро дават мекунад. Ду деғ ош пусти мешавад ва одамон сазарин барвақт ба хонаи тӯғидор меоянд..

Türkmen dili

Meniň adym Pat Fullerton. Emma okuwda meniň adym "Gözel". Men Maryland ştatyndan Indiana Uniwersitetine türkmen dilini öwrenmek üçin geldim. Türkmen dili maňa örän gyzyklydyr. Men rus dilini hem bilýärin. 1978-2002-nji ýyllarda goşunda gulluk etdim. Şol wagtda rusçadan inlisça terjimeçi bolup işledim. Harbydakam, men Tehas ştatynda türkmen dilini öwrenip ugradym. Günleriň geçmegi bilen türkmen dilini öwrenmegi dowam etmegi makul bildim. Şeýlelikde men Indiana uniwersitetine gedip, türkmen dilidir medeniýeti barada köp zatlary öwrenýärin. Türkmen dili sapagymyzda dürli tekstleridir sygyrlary okap, diktant ýazyp, magnitofon diňleýäris. Biziň okan tekstlerimiziň biri Magtymguly baradadyr. Ol XVIII asyrdan ýaşan ajaýyp we bilimli şahyrdyr. Magtymguly türkmen klassyka edebiýatynyň kämilleşmegine örän uly goşant goşdy. Bu şahyr Idris babanyň medresesinde bilim alyp, öz döwrüniň bilimli adamsy bolup ýetişdi. Magtymguly oňan okatmakdan başga tanymal zergär bolupdyr. Bu şahyr takmynan 1783-nji ýylda Sonudagyň ýanynda aradan çykýar. Ondan soň ony kakasynyň ýanynda "Garry Molla" gonançylygynda jaýlapdyrlar. Men bu sapagy gaty gowy geryärin.

Pat Fullerton, Intermediate Turkmen

Meniň adym Gary Smith. Men aklawçy. Men Tucson säherinde yaşaýaryn. Merkezi Aziýadaky tebigy baýlyk meseleleri bilen gyzyklanyp geçen ýyl türkmen dilini öwrenip başladym. Hasam, men suw baýlyk meseleleri bilen gyzyklanýaryn.

Hazir, men Indiana uniwersitetinde ikinji ýyl türkmen dili talyby. Türkmen dilini bilen medenietini öwrenýäris. Biz belli türkmen şahyry Magtymgulynyň döredijiligi barada okadyk. "Akpamyk" diýen ertekini sagnalaşdyrýarys. Biz Türkmenistanyň bilim, ulag, we saglyk ugurlary bilen tanyşdyk. Sapakda oba hojalygy we nebitdir gaz baýlyklary barada hem okadyk.

Meniň indiki ýylyň içinde Türkmenistana gidesim gelýär. Şol syýahat öwrenen türkmen dilimi ulanmaga gowy mümkinçilik berer. Indiana uniwersitetindäki tomusky dil programmasy täsin tejribe boldy.

Gary Smith, Intermediate Turkmen

Meniň adym Adalric. Men häzir Indiana Uniwersitetinde türkmen dilini öwrenýärin. Şu meniň poeziýam.

Dostlar Süýt, suw, kofe, çay, konýak, arak
Gel, otur, içeli!

Ýat Kim meniň önünde tans edýär?
Deňizdeki gämiler kiçi
Çagalaryň sesleri daş
Günbatardan ýel öwsýär
Bulutlarda ýüzüňi görýärin
Seni ýatdan çykyp bilmeýärin.

Ýaşugly Ýaşugly, nirä gidýärsiňiz?
Inim, daglaryň arkasynda giderin
Ol ýerde çagalygym maňa garaşýar
ýaşugly, siz däl! Ol ýere gidip bolmaýar! Çagalyk ýer däl.

Aldaric Tuten, Introductory Turkmen

دوستۇمغا خەت.

ھۆرمەتلىك ئامىنە!

مەن بەكمۇ بەخىتلىك بولدۇم، چۈنكى سىز ماڭا خەت يازدىڭىز. سىز بىلىسىز، مەن ھازىر ئۇيغۇر تىلىنى ئۆرگىنىۋاتىمەن. شۇنىڭ ئۈچۈن ماڭا بۇ بەكمۇ ياخشى پۇرسەت. مەن ئويلايمەن مېنىڭ ئۇيغۇر تىلىم ئۈچۈن بۇ يامان ئەمەس. سىزنىڭ ئەھۋالىڭىز قانداق؟ مەندىن سورىسىڭىز، مەن ياخشى، لېكىن مېنىڭ ھازىر بەكمۇ ئىشلىرىم كۆپ، چۈنكى مەن ئوقۇتقۇچىم بىلەن ئىشلەۋاتىمەن. بۇنىڭدىن تاشقىرى مېنىڭ قوشۇمچە دەرىسلىرىم ھەم بار. مەن پات - پات دوستلۇرۇم بىلەن ئۇچرىشىپ تۇرىمەن. سىزچۇ؟ سىز ھازىر نىمە قىلىۋاتىسىز؟ سىزنىڭ دوستلۇرۇنۇز كۆپمۇ؟
ماڭا ئەلبەتتە خەت يېزىپ تۇرۇڭ، مەن كۈتىمەن.

ھۆرمەت بىلەن ئىپارخان

By Sandrine Catris, Uyghur II.

ئۆيدىن كەلگەن رەسىملەر

بۇ رەسىملەر مېنىڭ ئۆيۈمدىن كەلگەن. مېنىڭ ئۆيۈم كونا ۋە چوڭ. بۇ ئۆينى تېخى مېنىڭ چوڭ دادام سالغان. چوڭ دادامنىڭ ئىسمى ياقۇپ بەگ ئەپەندى. ئۇ بەكمۇ مەشھۇر ئادەم بولغان. ئۇنى ئۆز ۋاقتىدا ھەممە ئۇيغۇرلار تونىغان. بىزنىڭ ئۆيىمىزنىڭمۇ داڭقى چىققان، چۈنكى بۇ ئۆينى سالغاندا، يۈزدىن ئارتۇق قۇرغۇچىلار ئىشلىگەن. ئۆينى جىھازلىغاندا پۈتۈن ئۆي جىھازلىرى چەت ئەلدىن كەلتۈرۈلگەن. مېنىڭ چوڭ دادامنىڭ كۆز قارىشىغا يېۋروپا مەدەنىيىتى بەكمۇ تەسىر قىلغان. شۇنىمۇ پېتىپ ئۆتۈس كېرەككى، ياقۇپ بەگ چوڭدادامنىڭ دىتىمۇ ياخشى بولغان.

By Max Oitdmann, Uyghur II.

O'ZBEKCHA XABARLAR

Hind filmlari

Mening sevikli filmim bu Hindiston Bollywoodi filmlari. Kinematografiya va ko'p ranglarni yaxshi ko'raman. Ertak eng yaxshi.

Har bir film boshqa lekin hammasining ma'nosi farqsiz. O'g'il qizni sevadi ham qiz o'g'ilni sevadi, lekin ko'p muammolar bor. Balki qizning oilasi o'g'ilni yomon ko'radi yoki qiz uncha kambag'al emas lekin boy emas. Hind film doim juda qiziq.

Ba'zan filmlarni ko'rib o'ylayman. Artist bo'lishni xohlayman. Artist bo'lsam, har kuni jilmayaman va tantsa tushaman. Boyman, yangiman, kelishganman. Qimmat mashinam bor. Fevralda birinchi uchrashish. Aprelda sevis bo'ladi. Uning ota-onasi meni yomon ko'radilar. Xafa bo'laman. Yig'layman, jilmayaman, lekin qizim bilan uchrashmayman. Musson keladi. Ko'p yo'mgir yog'adi.

Tashqarida turaman va jilmayaman. Sevgan hikoyani aytaman. Yurak sindiragan, chunki men sevgan qizim bilan emasman. Sevgan qizim ham jilmayadi. U oq sari kiyadi. Yo'mgir bizning muammoni tozalaydi. Musson qaytadi keyin qizimning ota-onasi meni yaxshi yigit or'ganadilar. Ular to'g'ri emas edilar. Men sevgan qizim bilan uylanaman.

Gordon Rice
Introductory Uzbek

O'zbekistonning mashhur shaharlari

Men O'zbekiston haqida ko'p bilmayman ammo mashhur va tarixiy shaharlar bilan tanishdim. Toshkent, Buxora va Samarqand haqida ko'p tanishdim chunki tarixchiman va bu shaharlar O'rta Osiyoning tarixida muhim.

Sakkizinchi asrgacha Toshkentning ismi Choch edi va 751 yilda arablar Choch qo'lga oldilar. Islomi- Jahon Chochga keldi va o'ninchi asrda shaharni ismi Toshkent edi. O'ninchi asrda ham Xorazmshoh Toshkentni buzdi, ham Chingiz Xon Toshkentni buzdi. Haytovur Toshkent tirilda va o'n toqqizinchi asrgacha O'rta Osiyoning eng boy shahri edi.

Ammo rus tsarining imperiyasi Toshkent qurshadi va 1865da rus generali Chernayev Toshkentni qo'lga oldi. Tsarning imperiyasida 1917gacha Toshkentni boshqardi va 1918dan 1991gacha Sovet Ittifoqi shaharni boshqardi Toshkent 1930dan 1991gacha O'zbekiston Sovet Sotsialist Respublikanisining poytaxti edi. U 1991dan beri mustaqil O'zbekistonning poytaxti.

Aslida Buxoro va Samarqand tojik shaharlar edilar. Ham Buxorada juda mashhur va juda katta yahudiy aholi bor edi lekin bugun Buxoroning juda juda kichkina yahudiy aholisi.

Samarqand jahonning eng qadimgi shaharlari orasida. U Amir Timur imperiyasining poytaxti edi. Uning og'li Ulug'bek katta rasadxona va fanniy maktab asosladi. Samarqandda ko'p olimlar yashadilar. O'n toqqizinchi asrning angliyalik shoiri James Elroy Fleker yozdi: "Bilishi kerak emas narsalar bilish uchun biz Samarqandga Oltin Sayohat boshlaymiz."

O'zbekiston Respublikasi yosh mamlakat lekin uning eng shaharlari qari.

Nicholas Walmsley
Introductory Uzbek

Mening sayohatlarim

Yoshlik chog'imdan, Markaziy Oziyoni hammavaqt ziyorat qilishimni xohladim chunki men tarix bilan shug'ullandim, xususan Angliyalik "Buyuk O'yin" hikoyalar bilan. O'sha vaqt, mening otam Hindustonda ishladi va maktabimda Rudyard Kiplingning kitoblarini o'qidim.

Bir yil oldin yozda, men paytdan foydalandim. Men hamrohsiz bordim lekin hammavaqt men umuman yakka-yo'lgiz emas edim. Chunki tajribamga ko'ra, Markaziy Oziyoning odamlar eng mehmondo'z. Ko'p buvilar menga: Millatingiz nima? Uzbekmisiz yoki Tojikmisiz? dedi. Ko'rinishim O'zbekka o'xshadi chunki mening onam Tayvanlik. Shu sababdan balki, Samarqanddagi to'yga va Moynaqdagi tushlikka Uzbek do'stlar tomonidan men taklif qilindim.

Boshida, men Markaziy Oziyolik ovqatlardan ajablandim chunki bular menga ko'pinchi yangi emas edi. Toshkent va Nyu Del'i ikkov shaharlarda somsalar yeyish mumkin - barcha juda mazali - lekin faqat bir farq bor, Hindustonda uning ismi 'samosa.' Qirg'izstonda mening sevikli Xitoylik ovqat - "la mian" - ham yeyish mumkin lekin albatta Uyghur lag'mon mazaliroq! Bu geografik, va madaniy farqlar hammasi qiziqarli edi.

Men alla bir necha vaqtgacha o'sha yerdagi tajribalarim yaxshi tushunmadim, lekin sayohatdan keyin universitetda madaniy va sovet tarixini o'qidim. Bu otgan yilning ox'irida, Markaziy Osiyoda eng muhim va ko'p o'zgartirishlar ko'rildi. Men tajribalarim va kontekst bilan yaxshiroq tushuncham bor. Yangi til va koproq malumot bilan, men bu qiziqarli xududga qaytmoqchiman.

Theodore Kaye
Introductory Uzbek

Ўзбекистон театрларида шарқ ва ғарб маданияти учрашади.

Ҳозир Ўзбекистон пойтахти ва бошқа шаҳарларида қизиқ драмалар, комедиялар, мусикавий намоиш ва кўғирчоқбозлик сахналаштирилади. Бу янги анъана эмас. Ўзбекистон театрларининг ўзоқ тарихи бор. Мен бироз замонавий намоишлар ҳақида айтиб ўтаман.

Тошкентда “Ильхом” театри бор. Бу театр 1976 йилда очилган. Ҳозир бу театрда Пушкин, Шекспир ва Брехтнинг пьессалари сахналаштирилади. Пьессаларда улар шарқий ва ғарбий элементларни кўшадилар. Намуна учун, улар Италия “Комедия Делл’ Арте” ва ўзбек анъанавий комедиясини аралаштиришади. Мен у ерда бир пьесса кўрдим. Актёрлар машҳур Америка ашуласи “Нью Йорк—Нью Йорк” ни айтдилар, лекин улар “Нью-Самарқанд—Нью-Самарқанд” деб айтдилар. Бу театрда улар фақат рус тилида гаплашадилар.

Бухорода Лаби-Ҳовуз қарши-сидаги ховлида кўғирчоқ театри бор. Кўғирчоқбозлар ўзбек анъанавий кийимларини киядилар. Улар никоҳ тўйини сахналаштирадилар. Кўғирчоқбозлар инглиз ва француз тилларида гаплашадилар. Бу намоишлар сайёҳлар учун.

“Эски мачит” қаршисидаги театр ўз намоишларини Байрон, Навоий ва Чингиз Айтматовнинг шеър ва романларига асослайди. Бу ерда ҳам ўзбек оҳанг ва одатлари кўшилади ёки пьесса воқеалари Ўзбекистонга мослаштирилади.

Ўзбекистон театр груҳлари ўз намоишларини Ўзбекистон шаҳарлари ва бошқа мамлакатларда ижро этадилар. Янги программалар бошлайдилар. Шу йили театр директорлари Америкада бўлдилар. Улар Америка театр директорлари билан учрашдилар.

Албатта мен ҳамма театрлар ва намоишлар ҳақида эслаб ўта олмайман. Мен умид қилманки, сиз Ўзбекистонда қандай томошалар борлиги ҳақида маълумот олдингиз.

*Melissa Sokol,
Intermediate Uzbek*

Буюк Ипак йўлида 18 асрда бўлган ўзгаришлар.

Эраמידан аввалги учинчи асрдан бошлаб, карвонлар бир неча боғланган йўллар орқали саёҳат қилишни бошлашган ва бу йўл “Ипак йўли” деб номланган. Бу саёҳат ва савдо йўли шарқдан ғарбга (Хитойдан-Кавказгача) 6400 километр бўлган. Албатта, энг муҳим бўлган экспорт ипак эди, лекин, чой, чинни ва зираворлар каби нарсалар ҳам савдо қилинган. Карвонларда ғарбдан отлар, туялар, ҳинд зираворлари ва олмос каби қимматбаҳо тошлар олиб келинган. Самарқанд, Бухоро, Қашғар, Ўш ва бошқа ўзбек шаҳарлари ипак йўлида жойлашган эди.

Ғарчи муғуллар ўн учинчи асрда кўп ўзбек шаҳарларини вайрон қилган бўлсалар ҳам, вақт ўтиши билан шаҳарларнинг иқтисоди тикланган эди. Муғуллар савдонинг муҳимлигини тушуниб, ўзбек савдогарларини ҳимоя қилиб улардан солиқ олишган. Муғуллар империясининг инқирозидан кейин, улар ўрнини маҳаллий хонлар эгаллади. Бу ўзбек хонлари ипак йўлининг савдосини ҳам ривожлантирди. Темурийлар замонага келиб, ўн бешинчи асрда, ипак йўли қийинчиликларни бошдан кечира бошлаган. Қийинчиликларнинг кўпи кейинги уч аср давомида содир бўлди. Ўн бешинчи асрда Европадан португаллар Ҳиндистон ва Хитойгача чўзиладиган сув йўлини кашф этган. Муғуллар империяси парчаланиб кетганидан кейин, шу ердан ўтадиган йўллар ўғрилар томонидан таланган.

Ўн олтинчи ва ўн еттинчи асрларда форс, ўзбек, ҳинд ва хитой сулоалари ўзгариб, узоқ вақт бу давлатларда барқарорсизлик ҳукмронлик қилди. Шунга қарамай, ипак йўлидан фойдаланиш давом этди. Фақат унинг қатнаш йўли шарқ-ғарбдан шимол-жанубга ўзгарди.

XVII асрнинг охири ва XVIII асрда ипак йўли таркибига Россия, Ўрта Осиё, Ҳиндистон, Кавказ, Эрон ва Хитой кирган. Бухородаги савдогарлар руслар ва татарлар билан кўп савдолашганлиги учун, ҳамма савдогарлар «бухоролик» деб аталган. Бухородаги савдогарлар мўйна, асал,

қаҳрабо ва ишлаб чиқарилган маҳсулотлар учун гиламлар, алача, ипак, ва қоғоз алмаштиришган. Шу сабабдан 1740 йили Оренбургда ҳалқаро савдо маркази ташкил топди. XVIII-асрда Чор подшоҳи учун ишлаётган татар савдогарлари Бухоро ва Ҳиндистон савдогарлари билан алоқа ўрнатдилар. Бошқа Бухородаги экспортлар сотиб олаётган ҳалқаро бозорлар таназзулга юз тутганида, Россия ва кўп ўзбек шаҳарлари орасида савдо алоқалари кучайди. Ипак йўлидан фойдаланиш янги шимол-жанубдаги йўналиш бўйича давом этди.

*Aimee Dobbs,
Intermediate Uzbek*

Ўзбек ёзувчилари

20 асрда ўзбек миллий адабиети ривожлана бошланди. Ўзбекистоннинг энг машҳур ёзувчилари Чўлпон ва Абдулла Қодирийдир.

Чўлпон 1897 йили Андижонда тўғилган. У мадрасаларда кўп тилларни ўқиган. Улар орасида араб ва фарс тили эди. У ҳам рус тилини ўрганган. Чўлпон ўзбек шеърятини ривожлантирди. У ҳам “Кеча ва кундуз” романини ёзди.

Иккинчи машҳур ёзувчи Абдулла Қодирий. У 1894 йили Тошкентда тўғилган. У ўзбек ва рус мактабларида ўрқиган. Балки, бу ҳаёт тажрибалари унинг кўп асарларига таъсир этган. Абдулла Қодирий шеърлар, драмалар, ва романлар эзган. Биринчи у уч шеър эзган. Уларнинг номи—“Тўй,” “Аҳволимиз,” ва “Миллатимга.” Кейин 1915 йили у “Бахтсиз кувев” драмасини эзган. 1925 йили Абдулла Қодирийнинг энг машҳур романи “Ўтган кунлар” босилиб чиққан. У ҳам “Меҳробдан чаен” ва “Номоз ўғри” асарларини эзган.

Афсуски 1937 йили Чўлпон ва Абдулла Қодирий қамалган. Советлар уларни юртфуруш деб атадилар. Улар юртфуруш эмас, ўзбек ватанпарварлари эдилар. Улар ўзбек халқининг озодлиги учун курашдилар. Уларни Советлар 1938 йили отиб ўлдирдилар.

*Rebekah Tromble,
Intermediate Uzbek*

INDIANA UNIVERSITY

Department of Central Eurasian Studies

Central Eurasian Journal
Department of Central Eurasian Studies
Indiana University
Goodbody Hall Room 157
1011 East 3rd St.
Bloomington, Indiana 47405-7005